

Asia: VN/5904/2019

Luonnos Suomen arktisen politiikan strategiaksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

SUOMEN ARKTISEN POLITIIKAN STRATEGIAKSI

- Lapin ELY-keskuksen lausunto

Lapin ELY-keskuksen Y-vastuualue kommentoi lausunnolla olevaa strategialuonnosta seuraavasti:

Strategia on yleisellä tasolla tavoitteiltaan kannatettava. Strategian lähtökohta, jonka mukaan koko Suomi on arktinen maa, on perusteltu ja kannatettava ottaen huomioon Suomen arktinen osaaminen sekä arktiset intressit. Voidaan todeta, että strategia on kaiken kaikkiaan parempi kuin edelliset strategiat ja siinä on huomioitu laaja-alaisesti eri teemoja.

Tausta

Taustatekstissä on hyvä huomata, että Lapin osuus mainitaan erityisenä merkityksenä. s.3 (Lapin maakunnalla on erityinen merkitys, kun puhutaan Suomen arktisesta alueesta maantieteellisesti.)

- Taustatekstiin viitaten maantieteellisyyden lisäksi voi esille nostaa sen, että Lapin maakunnalle Arktisen strategian merkitys Suomessa on poikkeuksellisen suuri johtuen maakunnan luonnonolosuhteiden arktisuudesta sekä esim. rajatylittävyyden ja alkuperäiskansakysymyksen merkittävydestä.

Johdanto

Strategian Suomi ja kansainväliset arktiset yhteistyön rakenteet kappaleen alla sivulla 10 todetaan, että EU-rahoituksella on tärkeä merkitys EU:n arktisen roolin vahvistamisen ja arktisen yhteistyön edistämisen kannalta. Suomi vaikuttaa siihen, että arktinen yhteistyö ja arktiset erityisolosuhteet huomioidaan asianmukaisesti eri EU-rahoitusohjelmien suunnittelussa ja toimeenpanossa. ELY-

keskus esittää, että strategian tekstiin mukaan otettaisiin maininta tässä yhteydessä relevanteista EU:n rahoitusohjelmista (Kolarctic CBC, Karelia CBC, Interreg Aurora etc.).

Erittäin tärkeä painopiste ja alueen kannalta merkittävä näkemys on johdannossa sivulla 5 siitä, että "Eryteisesti on tarve helpottaa ja lisätä rajat ylittävää yhteistyötä ja vuoropuhelua myös ihmisten ja kansalaisjärjestöjen kesken." ja lisätä tähän tarpeen myös kehittää sääntöperusteista (valtiosopimukset, lainsäädännön yhteen sovitus...) yhteistyötä Arktisella alueella. Tavoitteena edistää arktisen alueen väestön hyvää elämää.

Johdannossa on nostettu myös uudet taloudellisen toiminnan periaatteet sekä teknologiset ratkaisut uuden liiketoiminnan mahdollistajana. Strategiassa mainitaan tässä yhteydessä kiertotalous. On tärkeä, että Arktisen politiikan strategia ja myös valmisteilla oleva kiertotalousstrategia ovat yhden suuntaisia.

Painopistealue 1: Ilmastonmuutos, hillintä ja sopeutuminen

Sivulla 12 todetaan, että vaikka päästöjen vähentämisessä onnistuttaisiinkin, arktisen alueen lämpeneminen etenee lähitulevaisuudessa. Siksi sopeutumistoimia pitää toteuttaa jo nyt. ELY-keskus huomauttaa, että ilmastonmuutoksen hillintää ja sopeutumista koskevassa painopistealueessa ei ole huomioitu ilmastonmuutoksen aiheuttamia sadannan muutoksia ja siitä mahdollisesti seuraavaa tulvariskien lisääntymistä (vrt. esimerkiksi strategiassa mainitut helle- ja kuivuusjaksojen lisääntyminen sivulla 12). ELY-keskus näkee tulvariskien hallinnan suunnittelun tärkeänä osana ilmastonmuutoksen varautumisen ja sopeutumisen toimia ja ehdottaa, että sitä koskeva maininta sisällytetään sekä painopistealue 1 koskevaan tekstiin että omaksi strategiseksi toimenpiteeksi. Ehdotus strategiseksi toimenpiteeksi löytyy kommenttien lopusta toimenpiteitä koskevan osion yhteydestä.

Sivulla 13 todetaan, että Suomi jatkaa keskisen Pohjoisen jäämeren kalastussopimuksen toimeenpanon seuranta. Sopimuksella estetään sääntelemätön kaupallinen kalastus keskisen Pohjoisen jäämeren aavan meren alueilla. ELY-keskus ehdottaa, että tässä kohtaa strategiaa mainittaisiin myös Tenojoen ja Tornionjoen kalastussopimukset, jotka ovat Suomen ja Norjan sekä Suomen ja Ruotsin välisiä valtiosopimuksia, joilla molemmilla säännellään maailmanlaajuisestikin mitattuna varsin merkittävien ja ainutlaatuisten villien lohikantojen käyttöä.

Strategiset toimenpiteet - painopistealue 1

- Parannetaan toimintavalmiutta sopeutumiseen ja vahvistetaan ilmatoriskien hallintaa lisäämällä arktisen alueen muutoksiin, riskeihin, kustannuksiin ja hyötyyn liittyviä tietoja sekä tietojen hyödyntämistä mm. pohjoisten alueiden infrastruktuurin ylläpidossa ja kehittämisessä. ELY-keskuksen tehtävistä mm. hydrologinen seuranta, patoturvallisuus ja tulvariskien hallinta tukevat toimenpidettä. Osa-alueet kaipaavat kuitenkin lisää tukea toimeenpanoa varten.
- Tuetaan luontokadon pysäyttämistoimia ja luontopohjaisten ratkaisujen käyttöönottoa tehostamalla ilmastonmuutoksen vuoksi uhanalaistuvien arktisten lajien ja luontotyyppien suojelua sekä vahvistamalla heikentyneiden ekosysteemien kunnostusta ja ennallistamista. Esimerkkinä tästä toimenpiteestä ELY-keskus nostaa esille meneillään olevan Helmi-elinympäristöohjelman, jolla rahoitetaan monia toimia myös Lapissa. ELY-keskuksen näkemys on, että vastaavia ohjelmia / hankkeita tarvitaan myös tulevaisuudessa.

- strategiatekstin sivulle 12 muotoilu olisi ”Ne lisäävät luonnon monimuotoisuuden köyhtymistä kotoperäisten lajien katoamisen myötä sekä mahdollistavat luonnon monimuotoisuutta edelleen köyhdyttävien vieraslajien elinympäristöjen laajenemisen ja leviämisen yhä pohjoisemmaksi.”
- Torjutaan haitallisten vieraslajien leviämistä arktiselle alueelle ja lisätään tietoa vieraslajeista. Parannetaan tiedonsaantia toteuttamalla kansainvälinen arktiset alueet kattava vieraslajiportaali samalla vahvistaen myös toimintatapoihin liittyvää osaamista ja kapasiteettia.
- Strategian sivun 14 vieraslajeja koskevaan lausuntoon muotoiluksi :
 ”Hallitaan arktisella alueella vakiintuneita vieraslajeja tehokkaasti ja torjutaan uusien haitallisten vieraslajien leviämistä arktiselle alueelle sekä lisätään tietoa vieraslajeista hyödyntäen myös kansainvälistä yhteistyötä etenkin Ruotsin, Norjan ja Venäjän kanssa.”
- Parannetaan tiedonsaantia toteuttamalla kansainvälinen arktiset alueet kattava vieraslajiportaali samalla vahvistaen myös toimintatapoihin liittyvää osaamista ja kapasiteettia.
- Lisätään tietoa ilmastonmuutoksen vaikutuksista ja ympäristömuutoksista sekä päästövähennyskeinoista ja hiilinieluista. ELY-keskus toteaa, että ympäristön tilan pitkäaikainen seuranta on avainasemassa muutosten ymmärtämisessä ja muutosten suunnan arvioinnissa. Lisäresursseja tarvitaan nykyistä kattavampaan ympäristön tilan seurantaan niin mereisten, makeanveden kuin terrestristen ekosysteemien sekä ilman laadun seurannan osalta.
- Edistetään rajavesiyhteistyötä Ruotsin, Norjan ja Venäjän kanssa tavalla, joka parantaa vesiympäristön laatua ja mahdollistaa ilmastonmuutoksen vaikutuksien hallinnan sekä luonnon monimuotoisuuden turvaamisen että esim. tulvariskien hallinnan kannalta.

PAINOPISTEALUE 2.1: Aukkaat, hyvinvoinnin edistäminen

Monipuolinen elinkeinorakenne ja hyvät pysyväisluonteiset työllistymismahdollisuudet ovat lähtökohtainen edellytys arktisen alueen asukkaiden hyvinvoinnille. Lisäksi pandemian muuttama suhtautuminen etätöihin ja elinympäristöön saattaa myös muuttaa väestökehitystä. Esimerkiksi työvoimapaaluissa voitaisiin huomioida voimakkaammin muiden pohjoismaiden aktiivisia malleja.

Strategiassa esiin nostetut palvelut ja digitaaliset yhteydet ovat keskeisiä toimia hyvän elämän tukemiseen alueella. Ihmisten, yhteisöjen ja elinkeinotoiminnan rajatylittävyys on yksi asukkaiden

hyvinvoinnin edistäjä. Tämä on nähty nyt pandemiapoikkeustilan aikana. Strategiassa on elementtejä esimerkiksi saavutettavuuden edistämiseksi ja lisäksi viitataan aluepolitiikassa Norjan malliin. Rajayhteistyössä nousee aina esille liikkumisen esteiden poisto.

Painopistealue 4: Infrastrukturi ja logistiikka

Strategialuonnoksen liikennettä ja infrastruktuuria käsittelevässä osiossa on nostettu esiin merenkulun ja lentoliikenteen kehittäminen voimakkaammin kuin maantieliikenteen. Lapin näkökulmasta maantieliikenteen merkittävyyttä pitäisi korostaa enemmän. Maantieyhteyksien kehittäminen ja ylläpito ovat erittäin tärkeitä sekä elinkeinoelämälle että henkilöliikenteelle. Lapin rautatieverkosto ei kata koko maakuntaa, vaan liikenne pohjautuu maantieliikenteeseen, jonka pullonkaulat (esim. kantavuudeltaan heikot sillat) vaikeuttavat sujuvia kuljetuksia ja liikkumista. Merenkulun osalta esim. Murmanskin ja Kirkkoniemen satamien kehitystyö sekä muut ympäröivien alueiden kehittämistoimet tulevat vaikuttamaan maantiekuljetuksiin. Myös jäämerenradan linjausta on suunniteltu Pohjois-Lapin maakuntakaavassa.

Sivu 29

Joukkoliikennepalvelut voisi muuttaa julkisen henkilöliikenteen tai vielä laajemmin julkisten liikkumispalveluiden suuntaan, jolloin se pitää sisällään myös esim. jakamistalouden ja MaaS-toimintatavan.

Liikenteen uusia palveluita ja toimintatapoja kehitetään vastaamaan matkailun tarpeita. Tässä yhteydessä puhutaan rajat ylittävistä yhteyksistä Suomen, Norjan ja Ruotsin pohjoisosissa, mutta Venäjä on jätetty pois tekstistä. Myös Venäjä pitää huomioida rajat ylittävien yhteyksien ja matkailun näkökulmasta.

Strategiset toimenpiteet sivu 30

TEN-T-ydinverkkoon tulisi esittää lisättäväksi valtatie 21, joka on myös osa pääväyläverkkoa.

Vaihtoehtoisten polttoaineiden käyttöä saattavat Lapissa haitata toimintaympäristön haasteet kuten pitkät etäisyydet ja pitkä talvi. Kattavan jakeluverkoston luominen vaatii tuekseen myös autokannan voimakkaan muutoksen.

Myös sivulla 30 lentoliikennettä koskevissa toimenpide-ehdotuksissa on mainittu Helsinki-Vantaan kehittäminen. Lapin osalta pääpaino voisi olla paikallisen lentoasemaverkoston toimintakyvyn säilyttäminen. Suomen sekä Ruotsin ja Norjan lentoliikennestrategiat poikkeavat voimakkaasti toisistaan. Ruotsissa ja Norjassa myös lyhyiden matkojen reittiverkoston on panostettu.

Lausunnon valmisteluun osallistuneet Lapin ELY-keskuksen vastualueet ja lausunnon on koontanut strategiapäällikkö Heino Vasara 12.3.2021

Vasara Heino
Lapin ELY